

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 16 mars 1900 kl. 4 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, med anledning af väckt motion om undervisning i teknisk hygien m. m. vid rikets tekniska läroverk.

Herr *D. Bergström* har uti en inom Andra Kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, n:o 15, föreslagit,

»att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville vidtaga nödiga åtgärder för att undervisning såväl i teknisk hygien som beträffande anordningar och skötsel af maskiner och mekaniska anläggningar med hänsyn till skydd mot olycksfall måtte meddelas vid alla rikets tekniska läroverk».

Motionärens skäl för detta förslag äro följande:

I lagen angående skydd mot yrkesfara, § 5, framhålles, att det är genom »att gå vederbörande yrkesidkare till handa med upplysningar och råd», som yrkesinspektörerna i första rummet skola söka fylla sin viktiga uppgift. Och i Kongl. Maj:ts instruktion för yrkesinspektörerna, § 5, betonas ännu starkare, att dessa inspektörer böra »söka att företrädesvis på öfvertygelsens väg bibringa såväl yrkesidkare och arbetsföreståndare som arbetare insigt om nyttan af skyddsåtgärders vidtagande».

I betraktande häraf bör det gifvetvis vara staten angeläget att vidtaga sådana åtgärder, som äro egnade att för yrkesinspektörerna jemna denna öfvertygelsens väg och underlätta användandet af densamma. Och

då redogörelserna för yrkesinspektionens verksamhet tydligt gifva vid hand att, om också mångenstädes visat sig en ökad och glädjande benägenhet att efterkomma lagens skyddsföreskrifter, yrkesinspektörernas arbete för att förekomma olycksfall och yrkessjukdomar dock ännu icke krönts med den framgång, sakens vigt kräfver, må man ju hafva skäl att i främsta rummet uppmärksamma och akta på hvad yrkesinspektörerna sjelfva ha att säga i nu ifrågavarande afseende, på hvilka punkter de anse, att någon-ting brister, och hvilka botemedel de anbefalla.

I sin inspektionsberättelse för år 1897 yttrar yrkesinspektören i södra distriktet:

»Det borde tyckas, att yrkesinspektörerne skulle kunna påräkna en värdefull hjälp från de mekaniska verkstäderna derigenom, att verkstadsegarne försåge från deras verkstäder utgående maskiner och andra mekaniska inrättningar med tjenliga skyddsanordningar, men detta har ännu icke annat än i undantagsfall vid specialtillverkningar visat sig vara händelsen. Med undantag af nya ångpannors utrustande med armatur och förbättringar å axelledningar ställa sig verkstadsegarne, såsom jag i förra årsberättelsen utförligare omnämnt, ännu temligen likgiltiga i fråga om skyddsanordningar, och följderna häraf blifver ett motarbetande af yrkesinspektionen. Ty, sedan yrkesinspektören besökt en fabrik och behöfliga skyddsanordningar derstädes blifvit enligt hans anvisningar uppsatta, inträffar ofta, att en förändring eller utvidgning af fabriken göres, för hvilket ändamål fabriksägaren vänder sig till en mekanisk verkstad för erhållande af behöfliga maskiner m. m. Verkstaden insätter då i fabriken mer eller mindre farliga maskiner, som sakna skyddsanordningar, och i och med detsamma är det arbete yrkesinspektören på detta ställe nedlagt utan resultat, fastän han tror sig veta, att allt der är i vederbörlig ordning.

Orsaken till denna ingenjörernas likgiltighet för anbringandet af skyddsanordningar å maskiner m. m. torde kunna härledas från de tekniska läroverken.

Finge eleven redan derstädes vid undervisningen i maskinkonstruktioner icke blott lära sig, huru en maskindel skall konstrueras för att uppfylla sitt ändamål, utan blefve hans uppmärksamhet äfven rigtad på att gifva maskindelen den form eller det skyddande omhölje, som erfordras för att de personer, som sedan komma att använda densamma, icke skola dervid mista lif eller lemmar, skulle ingenjörernas intresse helt säkert väckas äfven för denna viktiga sida af maskintekniken.

De nyssnämnda svårigheterna äro dock en obetydlighet emot dem, som möta yrkesinspektören, då han har att rätta felaktigheter på det hygieniska området.

Orsaken härtill ligger deri, att yrkesidkarne, de må vara tekniskt bildade eller ej, i allmänhet icke förstå, att det i detta afseende kan vara illa bestäldt i deras arbetslokaler. De framvisa sina arbetare och omtala, huru många år den eller den arbetaren haft anställning hos dem, utan att han varit sjuk, men om lungornas tillstånd hos dessa arbetare, hvilka under de många åren inandats fabriksdam eller giftiga gaser, hafva de ringa föreställning. Att en sådan arbetare i följd af minskad motståndsförmåga mot tuberkulos eller andra sjukdomar slutar sitt lif något tiotal år tidigare, än om han lefvat under sunda hygieniska förhållanden, detta konstateras visserligen af statistiken, men undgår yrkesidkarnes uppmärksamhet i de enskilda fallen.

Till ernående af bättre förhållanden på detta område torde de tekniska läroverken kunna kraftigt bidraga, och jag tillåter mig framhålla, att det vid tekniska högskolan för några år sedan införda läroämnet »teknisk hygien» borde för sådant ändamål vara obligatoriskt vid alla tekniska läroverk. Från de tekniska elementarläroverken utgå en mängd elever, hvilka få sin utkomst inom industrien, och dessa skulle såsom chefer, verkmästare eller biträden kunna tillföra industrien en synnerligen välbehöflig insigt i detta afseende. Utan att yrkesidkare sjelfva inse nyttan eller behovet af hvad yrkesinspektören på det hygieniska området föreslår, blifva dessa anordningar ofta endast att likna vid så kallade försvarsarbeten, hvarmed intet verkligt gagn åstadkommes.»

Hvad denne yrkesinspektör här framhållit synes mig synnerligen förtjent att af lagstiftningen beaktas. Vid tekniska högskolans nyligen genomförda omorganisation har man sökt behörigen tillgodose nu ifrågavarande behof. Der meddelas numera, enligt Riksdagens beslut, såväl närmare undervisning åt de blifvande maskiningeniörerna beträffande anordningar och skötsel af maskiner och mekaniska anläggningar med hänsyn till skydd mot olycksfall som också en särskild kurs i teknisk hygien. Att äfven vid öfriga tekniska läroverk en motsvarande undervisning, anpassad efter måttet af fordringarna i andra ämnen, måtte lemnas, torde en och hvar redan efter det nu i korthet anförda finna önskvärdt.

Utskottet finner hvad motionären sålunda anført vara särdeles beaktansvärdt.

I den statistiska undersökningen öfver olycksfall i arbetet under år 1897 uppgifves dessas antal vara 8,506, hvaraf inom den egentliga industrien 7,543.

Att detta antal ofullständigt återgifver den verkliga olycksfallsfrekvensen inses lätt, om man besinnar svårigheten och sannolikt i många fall omöjligheten för en arbetsgifvare att erinra sig eller vinna upplysning om hvarje särskildt olycksfall. Många arbetsgifvare hafva äfven försummat att redovisa för timade olycksfall. Dessa siffror torde därför med skäl kunna anses för mindre öfverensstämmande med det verkliga förhållandet. Af dessa olycksfall hade 129 dödlig utgång och nära 500 varaktig arbetsoförmåga till följd. Huru många af dessa som skulle kunnat förekommas, om ändamålsenligt skydd förefunnits, kan ej af den statistiska undersökningen bestämmas; ännu mindre har väl genom statistik till fullo utrönt, huru många som genom hygieniskt ogynsamma arbetsförhållanden ådragit sig ohälsa eller förtidig död. Men, såsom yrkesinspektören antyder, är antalet af de genom olycksfall i arbete skadade endast en obetydlighet emot dem, som blifva lidande genom felaktigheter på det hygieniska området inom arbetslokalerna.

Att något bör från statens sida göras för att i ifrågavarande hänseende råda bot, har redan förr af myndigheterna blifvit behjertadt.

Vid 1897 års riksdag begärde Kongl. Maj:t ett anslag af 750 kronor årligen för anställande af en extra lärare i teknisk hygien vid tekniska högskolan. Detta förslag blef af statsutskottet enhälligt tillstyrkt och af båda kamrarna utan diskussion antaget. Vid tekniska högskolan meddelas nu undervisning en gång i veckan i ifrågavarande läroämne under något mer än en termin åt de i öfversta klassen varande elever tillhörande fackskolan för kemisk teknologi, fackskolan för arkitektur samt fackskolan för väg- och vattenbyggnadskonst. Elever tillhörande fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi, få ej någon undervisning i teknisk hygien, emedan deras tid ej medgifver detta. De erhålla deremot undervisning beträffande anordningar af maskiner och mekaniska anläggningar med hänsyn till skydd mot olycksfall. Denna undervisning meddelas dem i sammanhang med undervisningen i maskinkonstruktion.

Utskottet är för sin del öfvertygad, att hvad eleverna få inhemta i nu ifrågavarande läroämnen måste blifva till stor nytta för de arbetare, som de komma att öfvervaka, men utskottet kan ej blunda för att många, ja, kanske de flesta fabriker eller mekaniska verkstäder ej komma under ledning af någon från tekniska högskolan utgången ingenjör, hvaremot säkert ganska många erhålla verkmästare eller ledare, som utgått från någon annan teknisk läroanstalt. Om alla dessa läroverks elever erhöles, låt vara äfven en mindre omfattande, dock fullt praktisk, undervisning i ifrågavarande ämnen, så skulle nog vederbörandes uppmärksamhet blifva mera fäst på nödvändigheten och gagnet af att ställa sig bestämmelserna i lagen angå-

ende skydd mot yrkesfara och yrkesinspektörernas i enlighet dermed lemnade anvisningar till efterrättelse genom vidtagande af lämpliga såväl skydds- som hygieniska åtgärder.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville vidtaga nödiga åtgärder för att undervisning såväl i teknisk hygien som beträffande anordningar och skötsel af maskiner och mekaniska anläggningar med hänsyn till skydd mot olycksfall måtte meddelas vid rikets alla tekniska läroverk.

Stockholm den 16 mars 1900.

På utskottets vägnar:

EMIL HAMMARLUND.
